

DRAHOŇŮV ÚJEZD, okr. Rokycany, Plzeňský kraj

Zaniklá středověká a časně novověká ves Rovný

14.–17. století

Význam: Jedna z nejlépe dochovaných sídelních jednotek z období středověku a raného novověku v Čechách. Skládá se z tvrziště, hospodářského dvora, vesnice a mlýnů.

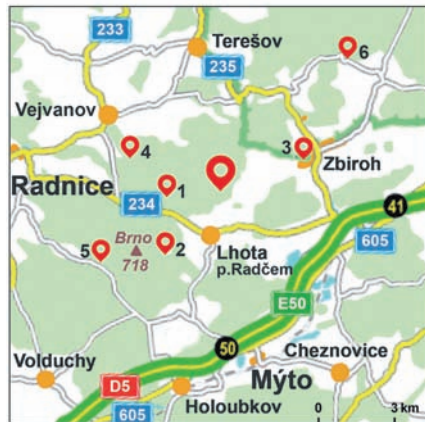
Historie: Vznik středověké vsi Rovný datujeme podle svědectví písemných pramenů do poloviny 14. století. První písemná zmínka o vsi pochází z r. 1367 a po ní následuje několik zpráv se jmény jejích držitelů. Poslední z nich – Lvík z Jivjan – je jmenován jako jeden z obránců Plzně při jejím obléhání v l. 1433–1434. Lze proto hypoteticky uvažovat, že k zániku Rovného došlo právě v tomto období, v souvislosti s pleněním kraje husitskými vojsky. Ves pak z pramenů zmizela a je zmiňován pouze zdejší mlýn. Dočasně obnovena byla *vesnice počátkem 16. století, a to pod správou zbirožského panství.

Definitivní zánik přinesly vsi události třicetileté války, kdy krajem protáhla švédská i císařská vojska; od té doby byl Rovný uváděn mezi zaniklými sídly, tzv. *poustkami.

Obě fáze vesnice, a to jak podle historických, tak archeologických pramenů, zanikly požárem, přičemž je zřejmé, že v obou případech šlo o přímé důsledky válečných konfliktů. Traduje se dokonce pověst o nešťastném osudu mlýnáře a jeho ženy, kteří byli vojáky za zradu přivázáni k mlýnskému kolu a upáleni za živa. Rovensko, jak se místu později začalo říkat, bylo dále užíváno jako luční enkláva uprostřed lesů, jejíž obhospodařování před úplným zalesněním připadlo poddaným z okolních obcí. Než místo zcela upadlo v zapomnění, byly ještě po určitou dobu využívány zdejší rybníky.

↑ Východní část vodního opevnění tvrziště (D) ve vsi Rovný. Tvrziště je situováno na ostrůvku uprostřed rybníka. Foto Z. Kačerová, 2013.

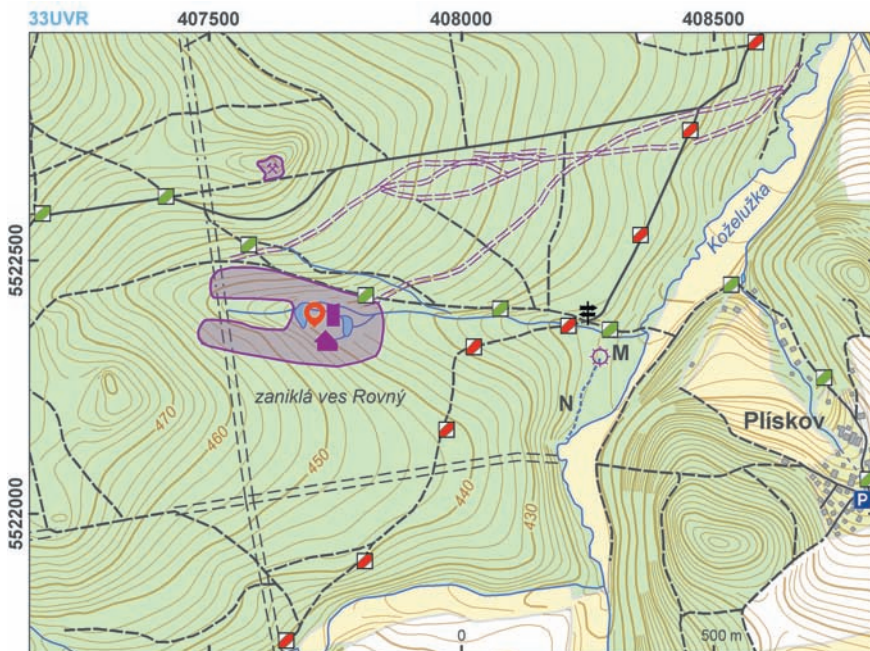
➤ Hráz největšího rybníka od severu. Vlevo vodní příkop tvrže, ze kterého vystupuje tvrziště s palácem (D), vpravo hladina rybníka. Dobře patrné je značné převýšení obou vodních ploch. Foto Z. Kačerová, 2013.

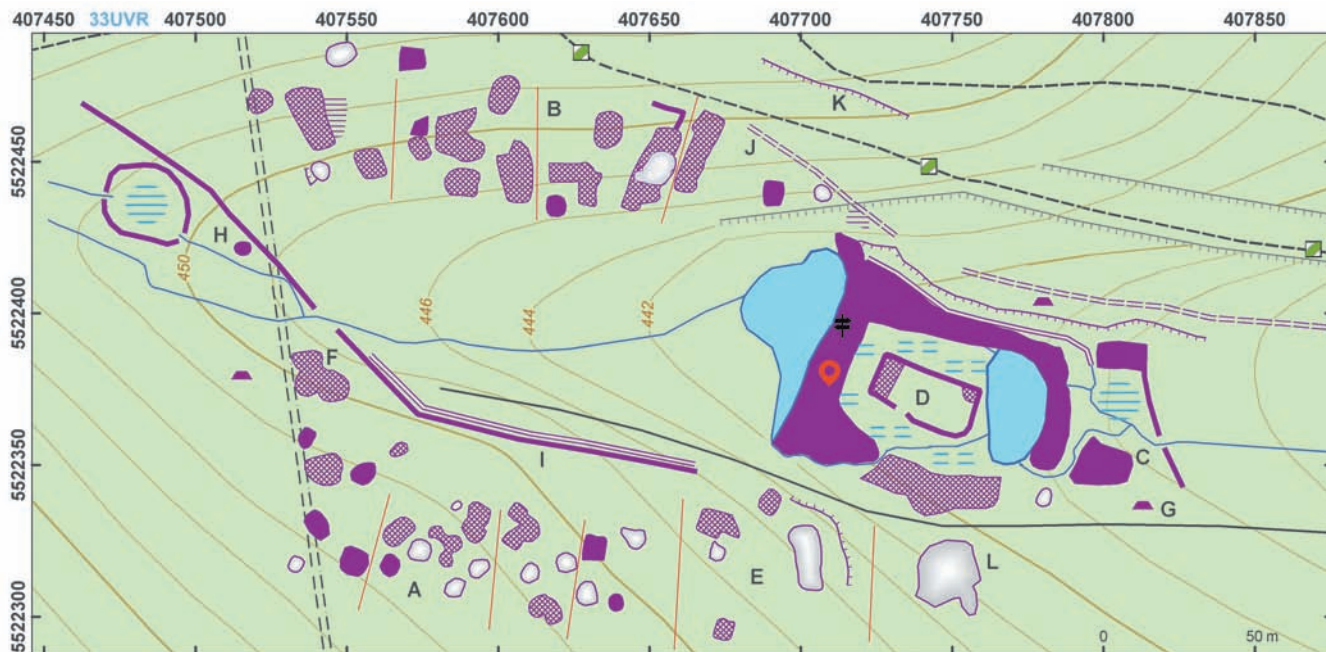

Popis: Někdejší vesnice ležela v údolí drobné bezejmenné vodoteče, jednoho z levobřežních přítoků Koželužky. Původně se skládala zhruba z osmi samostatných usedlostí situovaných po obou stranách potoka (**A**, **B**), jednoho či dvou mlýnů (**C**, **M**), zaniklého drobného vrchnostenského sídla (tvrze; **D**) a hospodářského dvora (**E**). Dominantou vsi je kaskáda čtyř zaniklých rybníků, které zčásti tvořily opevnění tvrže a zároveň sloužily jako vodní zdroj pro předpokládaný mlýn pod hrází posledního z nich. Důmyslný systém propustí a přepadů umožňoval v případě nutnosti přepouštět vodu mezi jednotlivými rybníky a případně plnit dřevěná koryta (vantroky), kterými mohla být voda vedena k mlýnskému kolu.

Pozůstatky tvrže (**D**) se nacházejí na ostrůvku uprostřed třetího rybníka a její hlavní obytnou stavbou byl palácový objekt o velikosti 7 × 14 m. Na tento objekt navazovala hradba obepínající obdélné *tvrziště o rozměrech 35 × 24 m. Fortifikace byla dále posílena čtyřbokou (?) věží, jež stávala v severovýchodním nároží tvrziště. Jihovýchodně od paláce je hradba prolomena jednoduchou branou, která za příkopem ústila směrem do uvažovaného hospodářského dvora.

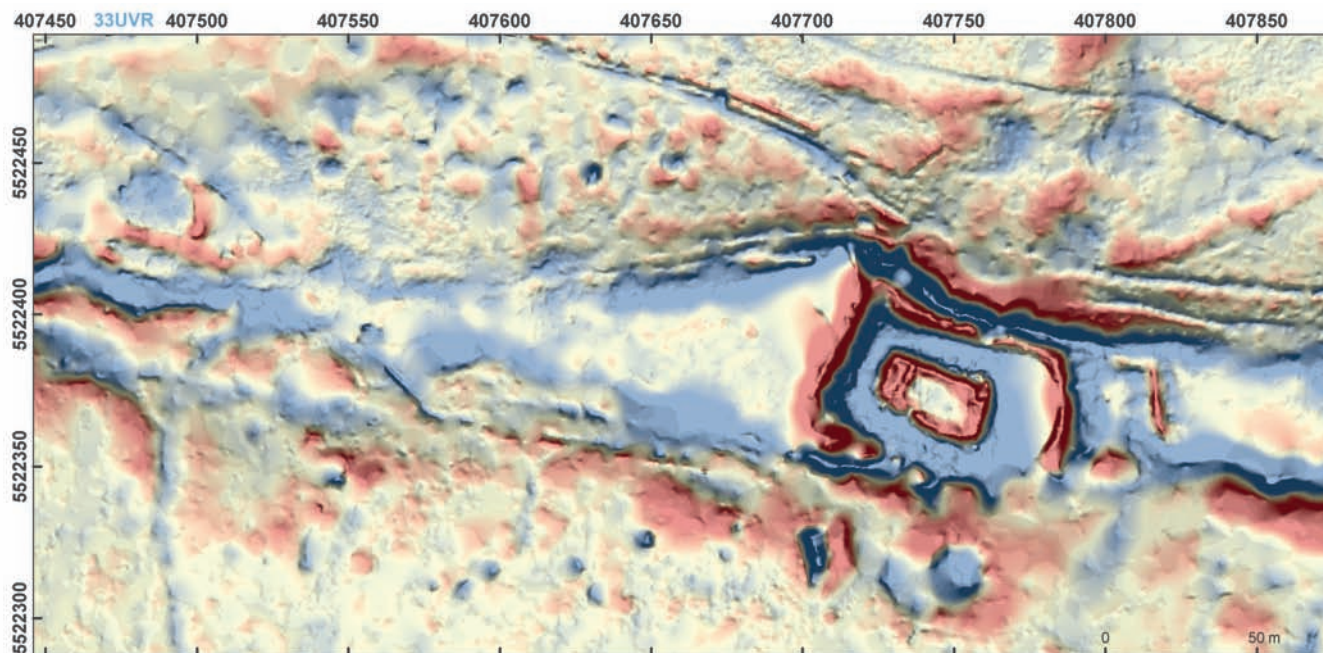
Dvůr (**E**) byl umístěn na mírně terénní vlně nad potokem. Za jeho nejdůležitější objekt považujeme 10 m širokou, 22 m dlouhou a až 2,5 m hlubokou jámu s kamennou destrukcí, interpretovanou jako pozůstatky mohutného podsklepeného domu, který byl v nadzemní části dřevěný. Mezi další budovy patřil roubený dvojdílný objekt se zahloubenou *komorou, vytápěný pecí, a dva *špýchary na severu a jihu, jež tvořily společně celek o rozměrech

asi 50 × 50 m, ovšem bez zjevného ohrazení. Poslední objekt jižně od dvojdílného domu patrně sloužil jako součást provozního vybavení dvora; jde o velmi specifickou stavbu se šijovým vstupem v nároží.

Vesnické usedlosti po obou svazích údolí uzavírají 200 m dlouhou a 100 m širokou náves. Jižní řada domů (A) odpovídá středověké fázi osídlení vesnice, o čemž svědčí nejen více rozvolněné, archaicky působící uspořádání usedlostí, jejich menší velikost a horší čitelnost v terénu, ale i přítomnost keramiky spadající výhradně do období 14. a počátku 15. století. Nejčastějšími objekty jsou terasovité *konvexní pozůstatky obytných jader domů a zahlobbené části samostatně stojících komor. Ty jsou doplněny o další hospodářské stavby a případně také *cisterny.

Ne zcela jednoduché čtení situace ještě znesnadňuje přítomnost mladších těžebních jam a *obvalů (**F**), stejně jako *milířišť (**G**). K prospekci železné rudy v okolí vsi docházelo snad již ve středověku, na což poukazují nedaleké reliktu těžby, a vyloučeno není ani základní zpracování rudy v pecích na pražení. Takové pece jsou bezpečně doloženy v nedaleké vsi

Sloupku a na základě předběžného určení by mohlo být pozůstatkem podobných zařízení také několik objektů (**H**) v potoční nivě na Rovném. Příkop a *val probíhající napříč vsí jsou dokladem vymezení novověké luční enklávy po zániku vsi (**I**).

Severně od potoka se nacházejí čtyři usedlosti, které odpovídají novověké fázi osídlení (**B**). Písemné prameny nám připomínají dokonce jejich tři majitele – Šťastného Smiška, Jíru Hroudu a Jana Mlynáře. Poslední usedlost je nazývána „pouстка Drchkovská“. Základem zmiňovaných statků jsou trojdílné *domy (9–12 × 20–31 m), zcela odlišné od místních středověkých budov. Projevují se jako velké terasy orientované štítovou stranou směrem k návsi. Někdy jsou patrné také vyvýšeniny – zbytky velkých kupolovitých

pecí, doložených i nálezy kachlů. Domy stály na kamenné podezdívce a byly z větší části dřevěné. Usedlosti jsou sice uspořádané systematictěji než ve středověku, nicméně nelze mluvit o jednoznačné struktuře parcel, jako je tomu u zaniklých vsí Hol (→Praha–Újezd nad Lesy) či Svídna (→Drnek). Pouze na jednom místě se dochovala zídka ohraničující usedlost; jinde rozeznáváme hnojiště, dvorky zahlubující se do svahu či rozličné hospodářské stavby. Také tato mladší fáze vsi je narušena pozdějšími zásahy spojenými s těžební činností.

Další drobné stopy v okolí lze interpretovat jako *úvozové cesty (**J**), případně meze zaniklých *plužin (**K**), jejichž pozůstatky se nacházejí také mimo areál samotné vsi. Některé objekty zůstávají dosud bez vysvětlení.

↑ LLS snímek (model lokálního reliéfu) zaniklé vsi Rovný. Data ČÚZK Praha; zpracoval D. Novák, 2014.

↖ Pozůstatky prostorného sklepa jednoho z objektů poplužního dvora (E). Foto Z. Kačerová, 2013.

□ Plán lokality podle Vařeka 2014; upravil D. Novák s využitím LLS snímku.

← Val s příkopem (I), který po zániku vsi v novověku odděloval lučinu Rovensko od okolního lesa. Foto Z. Kačerová, 2013.

Jižně od tvrze leží vyrovnaná plocha zahlubující se do svahu, kterou je možné považovat za lom (**L**), jenž snad sloužil jako jeden ze zdrojů stavebního materiálu pro tvrz či dvůr.

Mimo areál vesnice při Koželužce leží druhý z rovenských mlýnů, ke kterému směřuje od hráze protrženého rybníka (**M**) asi 200 m dlouhý náhon (**N**). Mlýn stával na terase nad soutokem potoka Koželužky a vodoteče tekoucí z Rovného. Otázkou je, zda „mlýn pod Rovným“, zmiňovaný r. 1466, stál už tehdy zde při Koželužce, nebo zda se středověký mlýn nacházel původně na výše zmiňovaném místě poblíž tvrze (**C**) a tyto relikty jsou časně novověkou stavbou mlýna nového. [**dn**]

Literatura: Anderle – Švábek 1992; Novák – Vařeka 2012; Vařeka 2014.

Navigační bod: N 49°50'48.49", E 13°42'58.77" (hráz rybníka nad tvrzí).

Přístup: Z doporučeného místa parkování v osadě Plískov po zelené turistické značce směrem do Radnic až na lokalitu.

Rizika: Žádná.

Okolí: [1] Drahoňův Újezd (RO), zaniklá středověká ves Cetkov: N 49°50'40.65", E 13°41'14.72" (2,1 km).

[2] Těškov (RO), zřícenina hradu Radeč (*Mitterwald*): N 49°49'26.31", E 13°41'15.23" (3,3 km).

[3] Zbiroh (RO), hrad (zámek): N 49°51'30.91", E 13°45'43.08" (3,5 km).

[4] Vejvanov (RO), nedostavěný hrad Babská skála: N 49°51'28.66", E 13°39'59.60" (3,8 km).

[5] Sklená Huf (RO), hradiště Bílá skála: N 49°49'15.35", E 13°39'03.60" (5,5 km).

[6] → Líšná u Zbiroha (RO), zřícenina hradu Řebřík (7,0 km).

Archeologický atlas Čech

Vybrané památky od pravěku do 20. století

Archaeological Atlas of Bohemia

Selected sites from prehistory to the 20th century

Martin Kuna

a kolektiv:

Alžběta Danielisová, Dagmar Dreslerová, Jan Hasil,
Josef Hložek, Michaela Langová, Jan Mařík,
David Novák, Čeněk Čísecký, Zuzana Kačerová,
Eva Čepeláková, Judita Korteová, Dana Křivánková,
Petra Maříková Vlčková, Zdeněk Mazač, Jitka Říhová

Překlad resumé David J. Gaul

Revize překladu Zuzana Maritzová, Petra Maříková Vlčková

Vydal

Archeologický ústav AV ČR, Praha, v. v. i.,

Letenská 4, 118 01 Praha 1

a

Nakladatelství Academia, Středisko společných činností

AV ČR, v. v. i., Vodičkova 40, 110 00 Praha 1,

s podporou programu NAKI Ministerstva kultury ČR

Redakce neperiodických tisků

(Archeologický ústav AV ČR, Praha) Filip Laval

Fotografie na obálce Zuzana Kačerová

Logo AMČR Petr Kincl

Obálka, grafická úprava, sazba a zlom Zdeněk Mazač

Tisk Těšínská tiskárna, a.s.,

Štefánikova 1828/2, 737 01 Český Těšín

Vydání druhé, 2015

Ediční číslo 11779

ISBN 978-80-87365-82-3 (Archeologický ústav AV ČR, Praha)

ISBN 978-80-200-2526-5 (Academia)

Objednávky – Orders – Bestellungen:

Archeologický ústav AV ČR, Praha, v. v. i.,

Letenská 4, 118 01 Praha 1, Česká republika

Fax: +420 257532288, knihovna@arup.cas.cz

Knihu můžete zakoupit v síti knihkupectví Academia,

na www.academiaknihy.cz nebo v knihovně

Archeologického ústavu AV ČR v Praze.